

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vredništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo, neplačani listi se ne prijemajo.

Oznanila se prijemljejo, plača za vrstico je 10 k. in za kolek 80 k.

Izhaja
1. in 16. vsakega mesca
in velja s poštnino vred
in v Mariboru z pošiljanjem
na dom
za celo leto . 2 fl.
" pol " . 1 fl.
" 1/4 " . — fl. 50 k.
Brez poštnine in
pošiljanja 1 fl. 80 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 8 k.

Štv. 5.

V Mariboru 16. marca 1867.

Tečaj I.

Ozir na zadnji deželni zbor v Gradcu.

Štirinajst dni je minolo, odkar so zapustivši naši poslanci Gradec se sopeset povrneli vsak na svoj dom. Preglejmo toraj v kratkem, kako se jim je godilo in kaj so dosegli. Če ravno smo znali, da je naloga sedajnega deželnega zbora le samo volitev novega deželnega odbora in poslancev v državni zbor, čeravno smo bili prepričani, da osmica naših slovenskih poslancev ne more veliko opraviti proti veliki večini nemških, smo imeli vendar nekoliko upanja zavoljo srečnih volitev v kmetiških srenjah.

Mislili smo, da se vsled teh volitev ne more več dvomiti, da bi se slovenski narod tudi na spodnjem Štajerskem ne bil zavedel, da ne brani z vso močjo svojih pravic, ktere sta častita gospoda poslanca Herman in Razlag v poprejšnjih deželnih zborih, tako krepko zagovarjala.

Pričakovali smo, da se bode slednjic vendar sprevidelo, da nekteri časniki ne vedo boljšega počenjati, kakor nemir in prepir med narode trositi in naše prizadeve v sum spravljati in da debelo lažejo. Pričakovali smo, da se bode sprevidelo, da mi ne želimo drugega kakor mogočno na svobodni in trpeči podlagi virjeno državo, v kateri bi se naš narod na duši in telesu ravnopravno razvijal in razevital.

Resen upali smo, da se bode iz nemške večine v Štajerskem deželnem zboru nekoliko svobodno mislečih možev našlo, ki bi bili pripravljani našim res zmernim željam vstrezati; še „Tagespost“, ki nam ni le naj manj prijazna, je po volitvah pisala, da so se Slovenci na spodnjem Štajerskem kot faktor, t. j. številka skazali, z katerim je treba prihodnič računiti; kakošen je bil pa ta račun ali kako se je z nami računilo, se je potem v deželnem zboru pokazalo.

Prva prijetnost, ki je naših poslancev čakala, je bilo spodtikanje nad Mariborsko volitvijo kmetiških srenj in spodbijanje njene veljavnosti. Mnogi naši bravei so se morebiti sami te volitve vdeležili in vedó, kako se je vse po redu in postávi godilo. Zato se pa tudi volitev sama ni mogla ovreči, čeravno je stotnik Seidl in deseterica njegovih vernih privržencev proti ti volitvi pismeni vgovor (protest) vložil. Ta vgovor se vpira, če ne gledamo na spreobračanje nebitvenih reči, kakor je znano posebno na to, da se je biležnik (notar) dr. Radaj volitve vdeležil kot volivec srenje Leitersberške in kot glavar volivne komisije. Kakor gosp. stotnik Seidl misli, ni imel k temu pravice, ker ne stanuje v srenji Leitersberški. Pa to vgovorjanje je bilo preplitvo in deželni odbor ga je zavrgel. Izmisljijo si tedaj kaj drugega.

Nekoliko nemškutarških volivcev, kateri z izidom volitvini niso bili zadovoljni, se poda k neki v sedajnih dneh — ali v srečo deželi, tega zdaj ne prašamo — zlo mogočni osebi kot deputacija zastran teh volitev, in ta oseba je pre onim možem v potolažbo odgovorila, da se bode vse, kar bode le mogoče, storilo, da Mariborske volitve ne obveljajo. In v tem so gospodje res bili mož beseda.

Ker se v načinu voljenja samega ni dalo kaj nepostavnega najti, se je tedaj nazaj seglo na prvotne volitve, in tukaj se je trudu, ki ga je trojica poročevalcev na to obrnola, kako bi ktere napake zasledila, odpiralo široko polje.

Ako poročilo deželnega odbora, ki se teh volitev tiče, v roke vzameš in iz njega vidiš, da se je ne gledé na druge spodtike nad 55 volitvami volivnih mož spodtikal, bi pač lahko mislil, Bog ve kaj se je pri teh volitvah vse godilo.

Ako pa navedenim spodtikam nekoliko bolj bistro v oči pogledaš, prideš kmalu do drugih misli prepričavši se, da so te spodtike le premišljeno in umetno napravljene. Tako se je, da le jeden primer povemo, reklo, da sta se v srenji Sv. Juri dva volivna moža, ki sta bila za okrajno zastopništvo odločena, vzela v zapisnik za deželni zbor, zamolčalo pa se je, da nista niti ta dva moža k volitvi prišla, niti gosp. Hauptman, za voljenje v deželni zbor izbran, kajti bil je bolen.

Zastran srenje Leitersberške se je povdarjalo, da je bil biležnik (notar) v Mariboru bivajoči gosp. Radaj po krivem v zapisnik volivcev vzet, zamolčalo pa se je, da se je omenjeni gospod voljenja zdržal.

V srenji Jareninski se je kot posebno drastično (smešno) naglaševalo to, da so gosp. dekan, dva gg. kaplana, učitelj in dva posestnika brez zapovedanega poprejšnjega poziva volivcev volili — zadnje je naravnost neresnica — zamolčalo pa se je, da je jeden teh dveh posestnikov, ki sta se voljenja vdeležila, bil sam srenjski predstojnik in vladni volivni komisar Gottfried Komauer, in ravno tako tudi to, da je imenovani srenjski predstojnik že prej jedenkrat več srenj v skupščino poklical, da bi volile volivne moža, da so pa te volitve neveljavne ker nepostavne bile. Zamolčalo se je dalje tudi to, da se je teh volitev 31 prvotnih volivcev vdeležilo, od katerih je tudi pozneje izvoljeni gospod dekan 29 glasov dobil.

Glasi srenje Franheimske, Morske in Loške so se zavolj tega spodbijali, ker pre ni bilo nobenega cesarskega ali vladnega komisara poleg, ki bi bil volitev vodil, zamolčalo pa se je, da za okrajno zastopništvo odločeni vladni komisar znani gosp. Miha Wretzl k voljenju ni prišel, akoravno so omenjene srenje dva dni na njega čakale in da je zavoljo tega še le na posebno oznanilo teh srenj prišel pristavnik (adjunkt) okrajnega urada v Mariboru g. Függer in volitve teh srenj vodil.

In tako bi se dale vse druge spodtike prevreči, ko bi v našem listu prostora bilo.

Prav smeha vredno, ali če hočemo resnobni biti, zaničevanja vredno pa je, da so nasprotni kandidati g. Brandstetter, Seidl in tudi vitez Karneri opirali se veljavnosti onih volitev zarad pregreškov pri voljenju, ki so jih ravno oni sami kot vladni komisari vodili.

Vse to naj kaže, da se je reč prav umetno nasnovala. Vkljub vsemu temu se volitev gosp. dr. Vošnjaka, ki je bil z toliko večino izvoljen, pri vsem napenjanju ni mogla prevreči, ker mu je še, če tudi vsi spodtekljivi glasi odpadejo, vendar ostala nadpolovična večina.

Inače je z volitvijo gosp. dr. Dominkuša, ker je med 187 volivci, ki so prišli volit, dobil 95 glasov, tedaj le enega prek nadpolovično večino.

Postavimo, da se ta volitev meri z drugim merilom, kakor je bila dozdej navada, postavimo namreč, da se za določanje nadpolovične številke ne odštejejo spodtekljivi glasi, onda mu ne sme več kakor jeden glas odpasti, da bode volitev še veljavna ostala pri prejšnji nadpolovični številki.

Iz teh povedanih razlogov je bil tedaj posebnega odbora predlog, naj se volitev gosp. dr. Vošnjaka odobri, zastran volitve gosp. dr. Dominkuša pa naj deželni odbor na novo preiskuje, sprejet.

Lepo pri celem tem prigodku je bilo glasovanje gosp. dr. Aichmeier-ja, ki je pod načelom „kar je jednemu prav

mora drugemu drago biti" predlog deželnega odbora ostro presojeval in dokazal, da se je v nekem drugem primeru vsak pomislik in spodtikljej prezrl, akoravno je med 118 volivnimi moži jih 66 nepostavno voljenih bilo, in da se pri volitvi Mariborski graja manjkajoča potrditev okrajnega urada, da se je postavno volilo, med tem ko ta potrditev v 18 volivnih okrajih izmed 23 manjka, ktere dvombe in spodtike je pa deželni odbor vse prezreti za hasnovito spoznal.

V zahvalo za to svobodno in možato besedo pa dr. Aichmeier-ja niso več izvolili za namestovavca deželnega odbornika, akoravno je bil prej za to čast on odločen. Le glasove Slovencev je dobil.

Iz teh razloženih stvari in razmer pa je vsakemu zadosti jasno, koliko je resnice na onih čenčarijah, ktere časniki v službi gosp. Kaisersfelda in Brandstetter-ja t. j. graški "Telegraf" in "Marburger Zeitung" med svet pošiljajo, da se bodo volitve za Mariborski okraj od deželnega zbora le "iz milosti" za veljavne spoznale. Nam se zdi, da izvoljena gospoda nimata preveč vzroka se za milost njima skazano zahvaljevati.

Razlogi pa časnika "Marburger Zeitung" so posebno prepričavni, kajti v očeh g. Brandstetter-ja je seveda vsaka druga izvolitev razun njegove nesreča svet podirajoča.

(Dalje prihodajič.)

Postava o narodnosti.

I.

Sedaj ko se večkrat nagodi, da naši slovenski kmetje od nasprotnikov zapeljani podpisujejo prošnje za nemške šole in pisarne, je treba tudi včasih besedico spregovoriti o narodnosti. Jezik šege naprave pradedov, t. j. narodnost ljudje povsodi v časti imajo, tudi mi Slovenci ne smemo biti nezvesti svojim očetom, dedom, pradedom.

Vsak narod se je boril za vero, za svoje naprave, za svoj dom, za svoj jezik, tudi naši očetje so se borili in se slavno borili proti Turkom in Madžarom, proti Obrom in pesjakom, proti Longobardom, Frankom in Bavarcem in mi jihovi vnuki ne smemo svoje narodnosti prodati dober kup, ali celo zastonj, ampak jo tudi moramo braniti kakor branimo svoje življenje, svojo čast, svoje blago proti napadnikom. Življenje in blago si vsak brani brez vsega opomina, ne tak vsak in vsikdar duševnih imetkov. Braniti pa si moramo tudi duševne imetke; to je tudi naša dolžnost, in če te dolžnosti ne spolnimo, tudi grešimo, sicer ne z djanskim grehom ampak z zanemarjenjem. Če vojak odbeži in ne brani domovine, se vstrelji po postavi s vso pravico, kajti domovina in sosedi in družina in vsi tirjajo, da bo krepek in so ga za to poslali v brambo svojo in blaga svojega. Pri časti tudi spoznamo, da jo imamo braniti. Če nas kdo razžali, ga tožimo in postava in sodnik nam pripravita zadostilo. Tako ima biti tudi z narodnostjo, ta je tudi duševen imetek in jo tudi moramo braniti kakor branimo čast in domovino življenje in blago. Kdor inace stori, krivo stori, sebi in svojim krivico dela in je naroden odpadnik. Bramba narodnosti je tedaj pravno (moralno) prizadevanje in izobraženega človeka dolžnost.

Res pride človek braneč narodnost včasih v zadrego, državniki (politikarji) namreč včasih zahtevajo, da se ta ali ta narod uniči. Tak p. Angleži proti Ircem, Francozi v Elzasu proti Nemcem, Rusi proti Poljakom, in spet Poljaki proti Rusinom, Madžari proti Slovanom in Romunom na Ogerskem, Turki proti Grkom in Slovanom na Turškem i. t. d. Cesar avstrijskih dežel Jožef II. je htel celo Avstrijo zjednačiti, tedaj vse nenemške narode ponemčiti, kar mu je pa poznej, ko se je krivice pričel, žal djalo. Isto tako so poznej namerjavali Meternich, Bach, Schmerling. Da se takim poskusom v okom pride, je treba postave o narodnosti. Postava je mirno orožje izobraženca, tega orožja se tudi mi imamo lotiti. Postava bo naj močnejša in naj stalnejša bramba narodnosti in take postave je nam v Avstrije posebno treba.

Postave se vedno le s časom in po svoji potrebi in z rastočim spoznanjem pravice razvijajo. Pravica je večna, al mi pozemljaki jo še le v teku časa spoznamo. Spomnimo se robstva (suženstva), rabote, sežiganja čarovnic (copernic), preiskave s težavnico, človeka groza obhaja zarad take nevednosti in zarad tak krivega spoznanja pravice. Enako bodo potomci sodili o naši dobi, v kateri narod narod tlačijo in se še imamo boriti o narodnosti. Imamo postave za brambo osebe, ne bili smeli imeti tudi postav za brambo naroda, jeli narod menj

vreden kot oseba? Ne sme nam nikdor zapečatenega lista odpreti, ne hiše preiskati brez sodnijskega povelja, tudi opravljalci in žalivci osebne časti so kazni podvrženi, mejaši in žetva in vse je po postavi zavarovano. Delajo se tudi postave, kako se sme voda napeljati, da travnik moči in se sosedu ne odtegne in ne dela škode i. t. d. O narodnosti pak še nimamo skoro nobenih zapisanih postav. Menjši narodi se od tako imenovanih vladajočih narodov tlačijo in še poleg tega obrekujejo in državni zagovorniki ravnaajo le po mislih državnikov, če molčijo misleci, naj se s časom menjši narodi vtopijo v vladajočih narodih in z zemlje minejo. Ravna se tedaj po mislih in željah posameznih ljudi, ki so ravno v naj viši službi in brez postave in brez pravice. In vendar vidimo idejo narodnosti, kako prestole podira in nove države stavi. Državniki si vedno ne bodo mogli proti narodnosti ušes zamašiti, bodo morali začeti se ozirati in marati za narodnost in za njo tudi meje in postave postaviti, da ona moč narodnosti, ki indi zmagonosno države ruši in stavi, pri nas v naši ljubi Avstriji, postane moč državnina, da boče v pravičnih postavah ograjena in zaježena Avstriji v srečo in slavo, ne pa v nevarnost.

Vsaj to spoznanje in te skušnjaje, ki jih imamo do zdaj, naj državniki poberejo in naj postavijo iz njih postave, ki bodo vsem veljale vsem prebivalcem naše države, saj bi bile vsem narodom ne samo manjšinam v korist. Saj so v Avstriji tudi Nemci v menjšini na Českem, Ogerskem, Kranjskem, naj se jim tedaj tudi narodnost varuje po posebni postavi, Madžari tudi naj si svojo lastno narodnost obvarijo s pravično postavo o narodnosti, ki jim jo zdaj ponujajo Slovani in Romuni. Prišel bo čas, kdor bode take postave meč stavil, če jih ob pravem času pamet ne postavi. Tako je tudi za brambo Slovencev na Koroškem in Stajerskem in Primorskem in Ogerskem, ki z njimi večina nemška laška Madžarska ravna bezobzirno, treba postave o narodnosti, tako tudi za Rusine na Galiskem, poprek za vse narode v Avstriji je treba zapisane postave o narodnosti. Kedar bode vse razmere med narodi vredila pravična postava, ne bode noben narod več tožil proti nadvladi, noben narod se ne bo bal za svojo narodnost, vsi bodo zadovoljni in bodo ljubili svojo vsem občeno domovino Avstrijo in jo bodo branili složni med seboj proti zvananjim napadom do zadnje kaplje krvi.

In mnogojezična Avstrija je kakor navlašč stvarjena, da bi spoznanje te pravice širila in postavo o narodnosti ustanovila. Naš svetli cesar sam so šli z lepim izgledom naprej zagotovivši vsem narodom svojim ravnopravnost. Naj tedaj postavodajni zbor, ki se vendar ima kedaj sniti iz poslancev vseh kraljevin in dežel cele Avstrije, se pogodi tudi za postavo o narodnosti pravično vsem narodom, po kateri se bodo ravnali potem vsi deželni zbori, da večine manjšinam krivice ne delajo, da ne bodo narodi več trepetali za svoje življenje, za svoj obstanek, da država, kar je jena dolžnost, tudi na to stran krivico brani in pravico varuje.

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo.

(Dalje.)

Trs se razdeluje:

I. v del pod zemljo ali korenino.

Korenina je v primeru proti debelemu debliču in razširjenemu rožju slaba, mala imenovati, zato se lahko trdi, da trs več živeža skoz sesavke na zunajnem lesu in posebno v listju iz zraka ali podnebja dobiva, kakor po koreninah iz zemlje. Če korenino prerežemo, vidimo, da so vsi deli nekako mehki, gobasti, polni cevkie, piskričev in zračnih luknjic, tudi stržen na sredi je precej razširjen, posebno v zgornih delih in v mladikah, ktere še močno rastejo, zato tudi lahko več živeža in hitreje do zadnjih koncev pošilja; dokler se mladje ne oleseni in menj živeža ne potrebuje, se tudi stržen ne stisne.

Korenina, deblo in vejice so obdane od skorje, ktera je celo luknjičasta in se ne vtrdi kakor pri drevju, ampak vsako leto odluči in v nitkah odcepiva, le pod zemljo je bolj čvrsta, zato tudi obilo nerabljivih delov izvrže in se zablati, da je korenje po izmečkih po več letih kakor v prsteni cevi zavito. Hitro pod skorjo je piskričasta tkanina namest beline, to so štirivoglata votle celice gosto eno z drugo